

מסכת ברכות פרק ה

(לב, משנה): אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים. אפילו המלך שואל בשלמו, לא ישיבנו. ואפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק

גמרא: גמנא הני מילי? אמר ר' אלעזר: דאמר קרא: (שמואל א א) "והיא מרת נפש!" {ממאי?! דילמא חנה שאני, דהות מרירא לבא טובא?! | אלא אמר ר' יוסי בר' חנינא: מהכא: (תהלים ה) "ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך!" {ממאי?! דילמא דוד שאני, דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא?! | אלא אמר ר' יהושע בן לוי: מהכא: (תהלים כט) "השתחוו לה' בהדרת קדש" - אל תקרי "בהדרת" אלא "בחרדת!" {ממאי?! דילמא לעולם אימא לך "הדרת" ממש, כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלי?! | אלא אמר ר' נחמן בר יצחק: מהכא: (תהלים ב) "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה!"

גמאי "וגילו ברעדה"? אמר ר' אדא בר מתנא אמר רבה: במקום גילה, שם תהא רעדה!

אביי הוה יתיב קמיה דרבה. חזייה דהוה קא בדח טובא. אמר: ג"ו גילו ברעדה" כתיב?! אמר ליה: אנא תפילין מנחנא!

ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא. חזייה דהוה קא בדח טובא. אמר ליה: (משלי יד) ג"ו "בכל עצב יהיה מותר" כתיב?! אמר ליה: אנא תפילין מנחנא!

מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה. חזנהו לרבנן דהוון קבדחי טובא. **(לא, א)** אייתי כסא דמוקרא, בת ארבע מאה זוזי, ותבר קמייהו, ואעציבו

רב אשי עבד הלולא לבריה. חזנהו לרבנן דהוון קא בדחי טובא. אייתי כסא דזוגיתא חיורתא, ותבר קמייהו, ואעציבו

אמרו ליה רבנן **לרב המנונא זוטי** בהלולא דמר **בריה דרבינא:** "לישרי לן מר!" אמר להו: "ווי לן דמיתנן! ווי לן דמיתנן!" אמרי ליה: "גאנן, מה נעני בתרך?" אמר להו: "הי תורה והי מצוה דמגנו עלן!"

מחברת ברכות - ה

אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר: (תהלים קכו) "אז ימלא שחוק פינו ולשונו רנה" - אימתי? בזמן ש"יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה!" אמרו עליו על ריש לקיש שמימיו לא מלא שחוק פיו בעולם הזה, מכי שמעה מר' יוחנן רביה

תנו רבנן: אין עומדין להתפלל לא מתוך דין, ולא מתוך דבר הלכה, אלא מתוך הלכה פסוקה

והיכי דמי הלכה פסוקה? אמר אביי: כי הא דר' זירא, דאמר ר' זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל, יושבת עליה שבעה נקיים! <רבא אמר: כי הא דרב הושעיא, דאמר רב הושעיא: מערים אדם על תבואתו, ומכניסה במוץ שלה, כדי שתהא בהמתו אוכלת, ופטורה מן המעשר >>אוי בעית אימא: כי הא דרב הונא, דאמר ר' הונא אמר ר' זעירא: המקיז דם בבהמת קדשים, אסור בהנאה ומועלין בו רבנן עבדי כמתניתין. רב אשי עביד כברייתא

תנו רבנן: אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך שמחה של מצוה וכן, לא יפטר אדם מחברו, לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר הלכה. שכן מצינו בנביאים הראשונים, שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים. וכן תנא מרי בר בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא: אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך, זוכרהו. כי הא דרב כהנא אלויה לרב שימי בר אשי מפוס נהרא עד בי צניתא דבבל. כי מטא להתם, אמר ליה: "מר! ודאי דאמרי אינשי: הני צניתא דבבל, איתנהו מאדם הראשון ועד השתא!" אמר ליה: "אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא! דאמר ר' יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב (ירמיהו ב) "בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" - ווכי מאחר דלא עבר, היאך ישב?! אלא לומר לך: כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב, נתישבה - וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב, לא נתישבה!"

רב מרדכי אלויה **לרבי שימי בר אשי** מהגרוניא ועד בי כיפי,
ואמרי לה עד בי דורא

תנו רבנן: המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים. **אבא שאול**
אומר: סימן לדבר: (תהלים י) "תכין לבם תקשיב אזנך"

תניא: אמר **ר' יהודה**: כך היה מנהגו של **ר' עקיבא**: כשהיה מתפלל
עם הצבור, היה מקצר ועולה מפני טורח צבור. וכשהיה מתפלל
בינו לבין עצמו, אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת. וכל כך
למה? מפני כריעות והשתחויות!

אמר **ר' חייא בר אבא**: לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות,
שנאמר: (דניאל ו) "וכוין פתיחן ליה בעליתה נגד ירושלם" גיכול
יתפלל אדם כל היום כלו? כבר מפורש על ידי דניאל: "וזמנין
תלתא ביומא הוא ברך על ברכוהי ומצלא ומודא קדם אלהה!"
גיכול משבא לגולה הוחלה? כבר נאמר: "די הוא עבד מן קדמת
דנא!" גיכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה? כתלמוד לומר: "נגד
ירושלם!" גיכול יהא כוללן בבת אחת? כבר מפורש על ידי דוד,
דכתיב: (תהלים נה) "ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה!" גיכול
ישמיע קולו בתפלתו? כבר מפורש על ידי חנה, שנאמר: (שמואל
א א) "וקולה לא ישמע!" גיכול ישאל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל?
כבר מפורש על ידי שלמה, שנאמר: (מלכים א ח) "לשמוע אל
הרנה ואל התפלה" - "רנה", זו תפלה; "תפלה", זו בקשה. אין
אומר דבר בקשה¹ אחר אמת ויציב. אבל אחר התפלה, אפילו
כסדר וידוי של יום הכפורים אומר. איתמר נמי: אמר **רב חייא בר**
אשי אמר **רב**: אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה,
אם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר של יום הכפורים אומר!

אמר **רב המנונא**: כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי
דחנה! (שמואל א א) "וחנה היא מדברת על לבה" - מכאן
למתפלל צריך שיכוין לבו; "רק שפתיה נעות" - מכאן למתפלל
שיחתוך בשפתיו; "וקולה לא ישמע" - מכאן שאסור להגביה קולו
בתפלתו; "ויחשבה עלי לשכרה" - מכאן ששכור אסור להתפלל;
"ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינד מעליך" -
אמר **ר' אלעזר**: מכאן לרואה בחברו (**לא, ב**) דבר שאינו הגון,
צריך להוכיחו; "ותען חנה ותאמר לא אדני" - אמר **עולא**

1 רי"ף ורא"ש לא גורסים

ואיתימא: **רבי יוסי ברבי חנינא**: אמרה ליה: "לא אדון אתה בדבר זה, ולא רוח הקודש שורה עליך, שאתה חושדני בדבר זה!" איכא דאמרי הכי אמרה ליה: "לא אדון אתה?! לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך, שדנתני לכף חובה, ולא דנתני לכף זכות?! - מי לא ידעת ד"אשה קשת רוח אנכי, ויין ושכר לא שתיתי"?! #אמר **רבי אלעזר**: מכאן לנחשד בדבר שאין בו, שצריך להודיעו#; "אל תתן את אמתך לפני בת בליעל" - אמר **רבי אלעזר**: מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד עבודה זרה - כתיב הכא: "לפני בת בליעל", וכתוב התם: (דברים יג) "יצאו אנשים בני בליעל מקרבך" - מה להלן, עבודה זרה - אף כאן, עבודה זרה; "ויען עלי ויאמר לכי לשלום" - אמר **רבי אלעזר**: מכאן לחושד את חברו בדבר שאין בו, שצריך לפייסו. ולא עוד, אלא שצריך לברכו, שנאמר: "ואלהי ישראל יתן את שלתך"

"ותדר נדר ותאמר ה' צבאות" - אמר **רבי אלעזר**: מיום שברא הקב"ה את עולמו, לא היה אדם שקראו להקב"ה "צבאות", עד שבאתה חנה וקראתו "צבאות"! אמרה חנה לפני הקב"ה: "רבש"ע! מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך, קשה בעיניך שתתן לי בן אחד?! - משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו. בא עני אחד ועמד על הפתח. אמר להם: "תנו לי פרוסה אחת" ולא השגיחו עליו. דחק ונכנס אצל המלך. אמר לו: "אדוני המלך! מכל סעודה שעשית, קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת?!"; "אם ראה תראה" - אמר **ר' אלעזר**: אמרה חנה לפני הקב"ה: "רבש"ע! אם ראה, מוטב - ואם לאו, תראה! אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא, משקו לי מי סוטה. ואי אתה עושה, תורתך פלסתר, שנאמר: (במדבר ה) "ונקתה ונזרעה זרע"

#הניחא למאן דאמר: אם היתה עקרה, נפקדת - שפיר - אלא למאן דאמר: אם היתה יולדת בצער, יולדת בריוח; נקבות, יולדת זכרים; שחורים, יולדת לבנים; קצרים, יולדת ארוכים - מאי איכא למימר?! דתניא: "ונקתה ונזרעה זרע" - מלמד שאם היתה עקרה, נפקדת, דברי **ר' ישמעאל**. אמר ליה **רבי עקיבא**: אם כן, ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו, וזו שלא קלקלה, נפקדת! אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער, יולדת בריוח; קצרים, יולדת ארוכים; שחורים, יולדת לבנים; אחד, יולדת שנים - מאי "אם ראה תראה"?! <דברה תורה כלשון בני אדם#!>

"בעני אמתך", "אל תשכח את אמתך", "ונתתה לאמתך" - אמר ר' יוסי בר' חנינא: שלשה "אמתות" הללו, למה? אמרה חנה לפני הקב"ה: "רבש"ע! שלשה בדקי מיתה בראת באשה, ואמרי לה שלשה דבקי מיתה - ואלו הן: נדה, וחלה, והדלקת הנר. כלום עברתי על אחת מהן!

"ונתתה לאמתך זרע אנשים" - גמאי "זרע אנשים"? אמר רב: גברא בגוברין! <אשמואל אמר: זרע שמושח שני אנשים! ומאן אינון? שאול ודוד! >> אורבי יוחנן אמר: זרע ששקול כשני אנשים! ומאן אינון? משה ואהרן! שנאמר: (תהלים צט) "משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקוראי שמו" <<אורבנן אמרי: "זרע אנשים" - זרע שמובלע בין אנשים! כי אתא רב דימי אמר: לא ארוך, ולא גוץ, ולא קטן, ולא אלם, ולא צחור, ולא גיחור, ולא חכם, ולא טפש

"אני האשה הנצבת עמכה בזה" - אמר ר' יהושע בן לוי: מכאן שאסור לישיב בתוך ארבע אמות של תפלה; "אל הנער הזה התפללתי" - אמר ר' אלעזר: שמואל מורה הלכה לפני רבו היה, שנאמר: "וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי" - ומשום ד"וישחטו את הפר" הביאו הנער אל עלי?! אלא אמר להן עלי: "קראו כהן, ליתי ולשחוט!" חזנהו שמואל, דהוו מהדרי בתר כהן למישחט. אמר להו: "למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט?! שחיטה בזר כשרה!" אייתוהו לקמיה דעלי. אמר ליה: "גמנא לך הא?" אמר ליה: "מי כתיב "ושחט הכהן"? "והקריבו הכהנים" כתיב! - מקבלה ואילך מצות כהונה - מכאן, לשחיטה שכשרה בזר!" אמר ליה: "מימר שפיר קא אמרת - מיהו, מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני רבו, חייב מיתה!" אתיא חנה וקא צוחה קמיה: "אני האשה הנצבת עמכה בזה". אמר לה: "שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי, ויהיב לך רבא מיניה!" אמרה ליה: "אל הנער הזה התפללתי"

"וחנה היא מדברת על לבה" - אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא: על עסקי לבה. אמרה לפניו: "רבוננו של עולם! כל מה שבראת באשה, לא בראת דבר אחד לבטלה - עינים לראות, ואזנים לשמוע, חוטם להריח, פה לדבר, ידים לעשות בהם מלאכה, רגלים להלך בהן, דדים להניק בהן - דדים הללו שנתת על לבי, למה? לא להניק בהן?! תן לי בן, ואניק בהן!"

מחברת ברכות - ה

ואמר **רבי אלעזר** משום **רבי יוסי בן זמרא**: כל היושב בתענית בשבת, קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה. ואף על פי כן, חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת, מאי תקנתיה? אמר **רב נחמן בר יצחק**: ליתבי תעניתא לתעניתא!

ואמר **רבי אלעזר**: חנה הטיחה דברים כלפי מעלה! שנאמר: "ותפלל על ה' " - מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה

ואמר **רבי אלעזר**: אליהו הטיח דברים כלפי מעלה! שנאמר: (מלכים א יח) "ואתה הסבות את לבם אחורנית". אמר **רבי שמואל בר רבי יצחק**: מנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו? (**לב**, א) דכתיב: (מיכה ד) "ואשר הרעותי"

אמר **רבי חמא ברבי חנינא**: אלמלא שלש מקראות הללו, נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל. חד דכתיב: "ואשר הרעותי", וחד דכתיב: (ירמיהו יח) "הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל", וחד דכתיב: (יחזקאל לו) "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". **רב פפא** אמר: מהכא: (יחזקאל לו) "ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו"

ואמר **רבי אלעזר**: משה הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר: (במדבר יא) "ויתפלל משה אל ה' " - אל תקרי "אל ה' " אלא "על ה' " ! שכן דבי **רבי אליעזר בן יעקב** קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין

דבי **רבי ינאי** אמרי: מהכא: (דברים א) "ודי זהב" - מאי "ודי זהב"? אמרי דבי ר' **ינאי**: כך אמר משה לפני הקב"ה: "רבוננו של עולם! בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל, עד שאמרו "די!", הוא גרם שעשו את העגל!"

אמרי דבי ר' **ינאי**: אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן, אלא מתוך קופה של בשר. אמר **רבי אושעיא**: משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה, ובעלת אברים. האכילה כרשינין, והיתה מבעטת בו. אמר לה: "מי גרם לך שתהא מבעטת בי, אלא כרשינין שהאכלתיך!" אמר **רבי חייא בר אבא** אמר ר' **יוחנן**: משל לאדם אחד, שהיה לו בן. הרחיצו, וסכו, והאכילו, והשקהו, ותלה לו כיס על צוארו, והושיבו על פתח של זונות. מה יעשה אותו הבן שלא יחטא? אמר **רב אחא בריה דרב הונא** אמר **רב ששת**: היינו דאמרי אינשי: "מלי

מחברת ברכות - ה

כריסיה זני בישי! שנאמר: (הושע יג) "כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני"

רב נחמן אמר: מהכא: (דברים ח) "ורם לבבך ושכחת את ה' ".
ורבנן אמרי: מהכא: (דברים לא) "ואכל ושבע ודשן ופנה". ואי בעית אימא, מהכא: (דברים לב) "וישמן ישרון ויבעט"

אמר **רבי שמואל בר נחמני** אמר **רבי יונתן**: מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה? שנאמר: (הושע ב) "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל"

(שמות לב) "וידבר ה' אל משה לך רד" - גמאי "לך רד"? אמר **רבי אלעזר**: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: "משה! רד מגדולתך! כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו - אתה למה לי?! מיד, תשש כחו של משה, ולא היה לו כח לדבר. וכיון שאמר: (דברים ט) "הרף ממני ואשמידם", אמר משה: "דבר זה תלוי בי!" מיד, עמד ונתחזק בתפלה, ובקש רחמים. משל למלך שכעס על בנו, והיה מכהו מכה גדולה. והיה אוהבו יושב לפניו, ומתירא לומר לו דבר. אמר המלך: "אלמלא אוהבי זה שיושב לפני, הרגתיך!" אמר: "דבר זה תלוי בי!" מיד עמד והצילו

"ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" - אמר **רבי אבהו**: אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאומרו! מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא, כאדם שהוא תופס את חברו בבגדו, ואמר לפניו: "רבנו של עולם! אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם!"

"ואעשה אותך לגוי גדול" - אמר **רבי אלעזר**: אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: "רבנו של עולם! ומה כסא של שלש רגלים, אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך - כסא של רגל אחד, על אחת כמה וכמה! ולא עוד, אלא שיש בי בושת פנים מאבותי - עכשיו יאמרו: "ראו פרנס שהעמיד עליהם! בקש גדולה לעצמו, ולא בקש עליהם רחמים!"

"ויחל משה את פני ה' " - אמר **רבי אלעזר**: מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו. **ורבא** אמר: עד שהפר לו נדרו - כתיב הכא: "ויחל" וכתוב התם: (במדבר ל) "לא יחל

מחברת ברכות - ה

דברו". ואמר מר: הוא אינו מיחל, אבל אחרים מחלין לו. ו**שמואל** אמר: מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם, שנאמר: (שמות לב) "ואם אין מחני נא מספרך". אמר **רבא** אמר **רב יצחק**: מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים. ו**רבנן** אמרי: מלמד שאמר משה לפני הקב"ה: "רבש"ע! חולין הוא לך מעשות כדבר הזה!"

"ויחל משה את פני ה' " תניא: **רבי אליעזר הגדול** אומר: מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא, עד שאחזתו אחילו; מאי "אחילו"? אמר **רבי אלעזר**: אש של עצמות! מאי "אש של עצמות"? אמר **אביי**: אשתא דגרמי

"זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בדך" - מאי "בדך"? אמר **רבי אלעזר**: אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: "רבוננו של עולם! אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ, הייתי אומר: "כשם ששמים וארץ בטלים, כך שבועתך בטלה!" ועכשיו, שנשבעת להם בשמך הגדול - מה שמך הגדול, חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים!"

"ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי" - {האי "אשר אמרתי", "אשר אמרת" מיבעי ליה!} אמר **רבי אלעזר**: עד כאן דברי תלמיד - מכאן ואילך, דברי הרב <<**אורי** **שמואל בר נחמני** אמר: אלו ואלו דברי תלמיד, אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: "רבוננו של עולם! דברים שאמרת לי: "לך אמור להם לישראל בשמי", הלכתי ואמרתי להם בשמך - עכשיו, מה אני אומר להם?!"

"מבלתי יכולת ה' " - {"יכול ה' " מיבעי ליה!} אמר **רבי אלעזר**: אמר משה לפני הקב"ה: "רבש"ע! עכשיו יאמרו אומות העולם: "תשש כחו כנקבה, ואינו יכול להצילו!" אמר הקב"ה למשה: "והלא, כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על היס?" אמר לפניו: "רבוננו של עולם! עדיין יש להם לומר: למלך אחד יכול לעמוד - לשלשים ואחד מלכים, אינו יכול לעמוד!"

אמר **רבי יוחנן**: מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה? שנאמר: (במדבר יד) "ויאמר ה' סלחתי כדבריך" תני דבי **רבי ישמעאל**: "כדבריך" - עתידים אומות העולם לומר כן: "אשרי תלמיד שרבו מודה לו!"

מחברת ברכות - ה

"ואולם חי אני" - אמר **רבא** אמר **רב יצחק**: מלמד שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: "משה! החייתני בדבריך!"

דרש **רבי שמלאי**: לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה, ואחר כך יתפלל. מנלן? ממשה! דכתיב: (דברים ג) "ואתחנן אל ה' בעת ההיא", וכתיב: "ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך", וכתיב בתריה: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנן"

סימן: מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מנע"ל ברז"ל

(לבב) אמר **ר' אלעזר**: גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו, אף על פי כן, לא נענה אלא בתפלה, שנאמר: (דברים ג) "אל תוסף דבר אלי", וסמיד ליה "עלה ראש הפסגה"

ואמר **ר' אלעזר**: גדולה תענית יותר מן הצדקה - מאי טעמא? זה בגופו וזה בממונו!

ואמר **ר' אלעזר**: גדולה תפלה יותר מן הקרבנות, שנאמר: (ישעיהו א) "למה לי רוב זבחים", וכתיב: "ובפרשכם כפיכם". אמר **ר' יוחנן**: כל כהן שהרג את הנפש, לא ישא את כפיו, שנאמר: "ידיכם דמים מלאו"

ואמר **ר' אלעזר**: מיום שחרב בית המקדש, ננעלו שערי תפלה, שנאמר: (איכה ג) "גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי". ואף על פי ששערי תפלה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר: (תהלים לט) "שמעה תפלתי ה', ושועתי האזינה, אל דמעותי אל תחרש"

רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא, משום שנאמר: (איכה ג) "סכותה בענן לך מעבור תפלה"

ואמר **ר' אלעזר**: מיום שחרב בית המקדש, נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, שנאמר: (יחזקאל ד) "ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר"

מחברת ברכות - ה

אמר ר' חנין אמר ר' חנינא: כל המאריך בתפלתו, אין תפלתו חוזרת ריקם, מנא לך? ממשה רבינו! שנאמר: (דברים ט) "ואתפלל אל ה'", וכתוב בתריה: "וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא" {איני! והא אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: כל המאריך בתפלתו ומעיין בה, סוף בא לידי כאב לב?! שנאמר: (משלי יג) "תוחלת ממושכה מחלה לב" } מאי תקנתיה? יעסוק בתורה, שנאמר: "ועץ חיים תאווה באה!" ואין "עץ חיים" אלא תורה, שנאמר: (משלי ג) "עץ חיים היא למחזיקים בה!"? אלא קשיא! הא דמאריך ומעיין בה, הא דמאריך ולא מעיין בה

אמר ר' חמא בר' חנינא: אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל, שנאמר: (תהלים כז) "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' "

תנו רבנן: ארבעה צריכין חזק, ואלו הן: תורה, ומעשים טובים, תפלה, ודרך ארץ - תורה ומעשים טובים מניין? שנאמר: (יהושע א) "רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה" - חזק בתורה, ואמץ במעשים טובים; תפלה מניין? שנאמר: "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' "; דרך ארץ מניין? שנאמר: (שמואל ב י) "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו"

(ישעיהו מט) "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני" - {היינו עזובה, היינו שכוחה?! } אמר ריש לקיש: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: "רבש"ע! אדם נושא אשה על אשתו ראשונה, זוכר מעשה הראשונה. אתה עזבתני ושכחתני!" אמר לה הקב"ה: "בתי! שנים עשר מזלות בראתי ברקיע, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון, ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון, ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון, ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא, ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים, כנגד ימות החמה. וכולן לא בראתי אלא בשבילך! - ואת אמרת: "עזבתני ושכחתני"?!"; "התשכח אשה עולה" - אמר הקב"ה: "כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר!"

מחברת ברכות - ה

אמרה לפניו: "רבש"ע! הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך, שמא לא תשכח לי מעשה העגל?" אמר לה: "גם אלה תשכחנה!" אמרה לפניו: "רבש"ע! הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני?" אמר לה: "ואנכי לא אשכחך!" והיינו דאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא: מאי דכתיב: "גם אלה תשכחנה" - זה מעשה העגל²; "ואנכי לא אשכחך" - זה מעשה סיני³

חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין -- מנא הני מילי? אמר ר' יהושע בן לוי: אמר קרא: (תהלים פד) "אשרי יושבי ביתך!" ואמר ר' יהושע בן לוי: המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו, שנאמר: (תהלים קמ) "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך". תניא נמי הכי: המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו, ושעה אחת אחר תפלתו - קודם תפלתו מנין? שנאמר: "אשרי יושבי ביתך"; לאחר תפלתו מנין? דכתיב: "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך"

תנו רבנן: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת; וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית?! אלא מתוך שחסידים הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת!

אפילו המלך שואל בשלמו, לא ישיבנו -- אמר רב יוסף: לא שנו אלא למלכי ישראל, אבל למלכי אומות העולם, פוסק {מיתבי: המתפלל וראה אנס בא כנגדו, ראה קרון בא כנגדו, לא היא מפסיק, אלא מקצר ועולה?!} אלא קשיא! - הא דאפשר לקצר, והא דלא אפשר לקצר! אפשר לקצר, מקצר - ואי לא, מפסיק!

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד, שהיה מתפלל בדרך. בא שר אחד ונתן לו שלום, ולא החזיר לו שלום. המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו, אמר לו: ריקא! והלא כתוב בתורתכם: (דברים ד) "רק השמר לך ושמור נפשך", וכתבי: (דברים ד) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם!" כשנתתי לך שלום, למה לא החזרת לי שלום? אם הייתי חותך ראשך בסייף, מי היה תובע את דמך

2 שאמרו: (שמות לב:ד) "אלה אלהיך ישראל"
3 עשרת הדברות, המתחילים: (שמות כב:) "אנכי"

מחברת ברכות - ה

מידי?! אמר לו: המתן לי עד שאפייסך בדברים! אמר לו: אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם, ובא חברך ונתן לך שלום, היית **(לג,א)** מחזיר לו? אמר לו: לאו! ואם היית מחזיר לו, מה היו עושים לך? אמר לו: היו חותכים את ראשי בסייף! אמר לו: והלא דברים קל וחומר: ומה אתה, שהיית עומד לפני מלך בשר ודם, שהיום כאן ומחר בקבר, כך - אני, שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים, על אחת כמה וכמה! מיד נתפייס אותו השר, ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום

אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק -- אמר **רב ששת**: לא שנו אלא נחש, אבל עקרב, פוסק! {מיתבי: נפל לגוב אריות, אין מעידין עליו שמת; נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים, מעידין עליו שמת?!} שאני התם, דאגב איצצא, מזקי!

אמר **ר' יצחק**: ראה שוורים, פוסק. דתני **רב אושעיא**: מרחיקין משור תם חמשים אמה, ומשור מועד, כמלא עיניו. תנא משמיה **דר' מאיר**: ריש תורא בדקולא, סליק לאגרא ושדי דרגא מתותך! אמר **שמואל**: הני מילי בשור שחור, וביומי ניסן, מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו

תנו רבנן: מעשה במקום אחד, שהיה ערוד, והיה מזיק את הבריות. באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא. אמר להם: "הראו לי את חורו!" הראוהו את חורו. נתן עקבו על פי החור. יצא ונשכו, ומת אותו ערוד. נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: "ראו, בני! אין ערוד ממית, אלא החטא ממית!" באותה שעה אמרו: "אוי לו לאדם שפגע בו ערוד! ואוי לו לערוד, שפגע בו ר' חנינא בן דוסא!"

משנה: מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים, ושאלה בברכת השנים, והבדלה בחונן הדעת. **ר' עקיבא** אומר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. **רבי אליעזר** אומר: בהודאה

גמרא: מזכירין גבורות גשמים -- גמאי טעמא? אמר **רב יוסף**: מתוך ששקולה כתחיית המתים, לפיכך קבעוה בתחיית המתים!

מחברת ברכות - ה

ושאלה בברכת השנים -- ׀מאי טעמא? אומר **רב יוסף**: מתוך שהיא פרנסה, לפיכך קבעוה בברכת פרנסה!

הבדלה בחונן הדעת -- ׀מאי טעמא? אומר **רב יוסף**: מתוך שהיא חכמה, קבעוה בברכת חכמה! **ורבנן** אמרי: מתוך שהיא חול, לפיכך קבעוה בברכת חול!

אמר **ר' אמאי**: גדולה דעה, שנתנה בתחלת ברכה של חול. ואמר **ר' אמאי**: גדולה דעה, שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר: (שמואל א ב) "כי אל דעות ה' ". וכל מי שאין בו דעה, אסור לרחם עליו, שנאמר: (ישעיהו כז) "כי לא עם בינות הוא, על כן לא ירחמנו עושהו"

אמר **רבי אלעזר**: גדול מקדש, שנתן בין שתי אותיות, שנאמר: (שמות טו) "פעלת ה' מקדש ה' ". ואמר **ר' אלעזר**: כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו - דעה נתנה בין שתי אותיות, מקדש נתן בין שתי אותיות

{מתקיף לה **רב אחא קרחינאה**: אלא מעתה: גדולה נקמה, שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר: (תהלים צד) "אל נקמות ה' "!? אומר ליה: אין! במילתה, מיהא, גדולה היא! והיינו דאמר **עולא**: שתי נקמות הללו למה? אחת לטובה ואחת לרעה! לטובה, דכתיב: (דברים לג) "הופיע מהר פארן"; לרעה, דכתיב: "אל נקמות ה' אל נקמות הופיע!"

רבי עקיבא אומר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה -- {אמר ליה **רב שמן בר אבא** ל**ר' יוחנן**: מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות, קדושות והבדלות, נחזי היכן תקון?! אומר ליה: בתחלה קבעוה בתפלה; העשירו, קבעוה על הכוס; הענו, חזרו וקבעוה בתפלה. והם אמרו: המבדיל בתפלה, צריך שיבדיל על הכוס!

איתמר נמי: אמר **ר' חייא בר אבא** אמר **רבי יוחנן**: אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות, קדושות והבדלות. בתחלה, קבעוה בתפלה; העשירו, קבעוה על הכוס; חזרו והענו, קבעוה בתפלה. והם אמרו: המבדיל בתפלה, צריך שיבדיל על הכוס!

מחברת ברכות - ה

איתמר נמי: **רבה ורב יוסף**, דאמרי תרוייהו: המבדיל בתפלה, צריך שיבדיל על הכוס

{אמר **רבא**: ומותבינן אשמעתין: טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים, ושאלה בברכת השנים, מחזירין אותו; והבדלה בחונן הדעת, אין מחזירין אותו, מפני שיכול לאומרה על הכוס?!
לא תימא "מפני שיכול לאומרה על הכוס" אלא אימא: "מפני שאומרה על הכוס!"

איתמר נמי: אמר **רבי בנימין בר יפת**: שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן, ואמרי לה: ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן, ואנא שמעית: המבדיל בתפלה, צריך שיבדיל על הכוס או לא? ואמר ליה: צריך שיבדיל על הכוס!

איבעיא להו: המבדיל על הכוס, מהו שיבדיל בתפלה? אמר **רב נחמן בר יצחק**: קל וחומר מתפלה! - ומה תפלה, דעיקר תקנתא היא, אמרי: המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס - המבדיל על הכוס, דלאו עיקר תקנתא היא, לא כל שכן?!

תני ר' אחא אריכא קמיה דרב חיננא: המבדיל בתפלה, משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס. ואם הבדיל בזו ובזו, ינוחו לו ברכות על ראשו! {הא גופא קשיא: אמרת: המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס - אלמא תפלה לחודה סגי - והדר תני: אם הבדיל בזו ובזו, ינוחו לו ברכות על ראשו - וכיון דנפיק ליה בחדא, אפטר, והויא ברכה שאינה צריכה ~ ואמר **רב**, ואיתימא: **ריש לקיש**, ואמרי לה ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: כל המברך ברכה שאינה צריכה, עובר משום (שמות כ) "לא תשא"?! ~ אלא אימא הכי: אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו, ינוחו לו ברכות על ראשו!

יבעא מיניה **רב חסדא מרב ששת**: טעה בזו ובזו, מהו? אמר ליה: טעה בזו ובזו, חוזר לראש!

(לגב) אמר ליה **רבינא לרבא**: הילכתא מאי? אמר ליה: כי קידוש - מה קידוש, אף על גב דמקדש בצלותא, מקדש אכסא - אף הבדלה נמי, אף על גב דמבדיל בצלותא, מבדיל אכסא!

ר' אליעזר אומר: בהודאה -- **ר' זירא** הוה רכיב חמרא. הוה קא שקיל ואזיל **ר' חייא בר אבין** בתריה. אמר ליה: גודאי דאמריתו משמיה **דר' יוחנן**: הלכה כר' אליעזר ביום טוב שחל להיות אחר השבת? אמר ליה: אין!

הלכה - מכלל דפליגי?! אלא פליגי?! והא פליגי רבנן! {אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה - ביום טוב שחל להיות אחר השבת, מי פליגי?! אהא פליג ר' עקיבא! {אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא, דהשתא ניקו ונעביד כוותיה?! ככל השנה כולה, מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא? דתמני סרי תקון, תשסרי לא תקון! {הכא נמי, שב תקון, תמני לא תקון!

אמר ליה: לאו "הלכה" אתמר, אלא "מטיין" אתמר! דאתמר: **ר' יצחק בר אבדימי** אמר משום **רבינו**: "הלכה!" ואמרי לה: "מטיין!" **ר' יוחנן** אמר: "מודים!" ור' **חייא בר אבא** אמר: "נראין!"

אמר **ר' זירא**: נקוט דרבי חייא בר אבא בידך, דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר, כרחבא דפומבדיתא! דאמר **רחבא** אמר **ר' יהודה**: הר הבית, סטיו כפול היה, והיה סטיו לפני מסטיו

אמר **רב יוסף**: אנא לא האי ידענא ולא האי ידענא, אלא **מדרב ושמואל** ידענא, דתקיננו לן מרגניתא בבבל: "ותודיענו ה' אלהינו את משפטי צדקך, ותלמדנו לעשות חקי רצונך, ותנחילנו זמני ששון וחגי נדבה, ותורישנו קדושת שבת, וכבוד מועד, וחגיגת הרגל. בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת, ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת. הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך. ותתן לנו וכו' "

משנה: האומר: "על קן צפור יגיעו רחמידך", ו"על טוב יזכר שמך", "מודים מודים", משתקין אותו

{בשלמא "מודים מודים" - משתקין אותו, משום דמיחזי כשתי רשויות; ו"על טוב יזכר שמך" נמי, משמע: על הטובה ולא על הרעה - ותנן: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה - אלא "על קן צפור יגיעו רחמידך", מאי טעמא?! <פליגי בה תרי אמוראי במערבא, **רבי יוסי בר אבין** ו**רבי יוסי בר זבידא**. חד אמר:

4 בכ"י לא גרס "אמר ליה ... אתמר", אלא מתחיל: "אתמר: ר' יצחק בר אבדימי"

מחברת ברכות - ה

מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית, וחד אמר: מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים, ואינן אלא גזרות!

ההוא דנחית קמיה דרבה, ואמר: "אתה חסת על קן צפור - אתה חוס ורחם עלינו!" אמר **רבה**: כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצויי למריה! אמר ליה **אביי**: ;והא "משתקין אותו" תנן?! #ורבה נמי, לחדודי לאביי הוא דבעי#

ההוא דנחית קמיה דר' **חנינא**. אמר: "האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד". המתין לו עד דסיים. כי סיים, אמר ליה: ;סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך?! למה לי כולי האי?! אנן, הני תלת דאמרינן, אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה, לא הוינן יכולין למימר להו - ואת אמרת כולי האי ואזלת?! - משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף - והלא גנאי הוא לו!?

ואמר **רבי חנינא**: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר: (דברים י) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה" - ;אטו יראת שמים מילתא זותרתא היא?! והאמר ר' **חנינא** משום ר' **שמעון בן יוחי**: אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: (ישעיהו לג) "יראת ה' היא אוצרו!" <אין! לגבי משה, מילתא זותרתא היא! דאמר ר' **חנינא**: משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול, ויש לו - דומה עליו ככלי קטן; קטן, ואין לו - דומה עליו ככלי גדול!

"מודים מודים" משתקין אותו -- אמר ר' **זירא**: כל האומר "שמע שמע" כאומר "מודים מודים" דמי {מיתיבי: הקורא את שמע וכופלה, הרי זה מגונה - מגונה הוא דהוי - שתוקי לא משתקינן ליה?! <לא קשיא - הא דאמר מילתא מילתא ותני לה, והא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה! ;אמר ליה **רב פפא לאביי**: ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה, ולבסוף כוון דעתיה? <אמר ליה: (לד, א) חברותא כלפי שמיא מי איכא?! אי לא כוון דעתיה מעיקרא, מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה!

משנה: האומר "יברכוך טובים", הרי זה דרכי מינות.⁵ העובר לפני התיבה וטעה, יעבור אחר תחתיו. ולא יהא סרבן באותה שעה. מהיכן הוא מתחיל? מתחלת הברכה שטעה זה

העובר לפני התיבה, לא יענה אמן אחר הכהנים, מפני הטרופ. ואם אין שם כהן אלא הוא, לא ישא את כפיו. ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו, רשאי

גמרא: תנו רבנן: העובר לפני התיבה, צריך לסרב. ואם אינו מסרב, דומה לתבשיל שאין בו מלח. ואם מסרב יותר מדאי, דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח. כיצד הוא עושה? פעם ראשונה, יסרב; שניה, מהבהב; שלישית, פושט את רגליו ויורד תנו רבנן: שלשה, רובן קשה ומיעוטן יפה, ואלו הן: שאור, ומלח, וסרבנות

אמר **רב הונא:** טעה בשלש ראשונות, חוזר לראש; באמצעיות, חוזר לאתה חונן; באחרונות, חוזר לעבודה. **ורב אסי** אמר: אמצעיות, אין להן סדר {מתלבט **רב ששת:** מהיכן הוא חוזר? מתחלת הברכה שטעה זה!?! - תיובתא דרב הונא! אמר לך **רב הונא:** אמצעיות, כלהו חדא ברכתא נינהו!

אמר **רב יהודה:** לעולם אל ישאל אדם צרכיו, לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות. דאמר **ר' חנינא:** ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו; אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו; אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו

תנו רבנן: מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני **רבי אליעזר**, והיה מאריך יותר מדאי. אמרו לו תלמידיו: רבינו! כמה ארכן הוא זה! אמר להם: כלום מאריך יותר ממשה רבינו, דכתיב ביה: (דברים ט) "את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם!" שוב מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני **ר' אליעזר**, והיה מקצר יותר מדאי. אמרו

5 יש שלא גורסים, וכן במשניות ליתא

מחברת ברכות - ה

לו תלמידיו: כמה קצרן הוא זה! אמר להם: כלום מקצר יותר ממשה רבינו, דכתיב: (במדבר יב) "אל נא רפא נא לה!"
אמר ר' יעקב אמר **רב חסדא**: כל המבקש רחמים על חבירו, אין צריך להזכיר שמו, שנאמר: "אל נא רפא נא לה", ולא קמדכר שמה דמרים

תנו רבנן: אלו ברכות שאדם שותה בהן: באבות תחלה וסוף, בהודאה תחלה וסוף. ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה, מלמדין אותו שלא ישחה. אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא: הדיוט, כמו שאמרנו; (לד,ב) כהן גדול, בסוף כל ברכה וברכה; והמלך, תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה. אמר רבי יצחק בר נחמני: לדידי מפרשא לי מיניה דר' יהושע בן לוי: הדיוט, כמו שאמרנו; כהן גדול, תחלת כל ברכה וברכה; המלך, כיון שכרע, שוב אינו זוקף, שנאמר: (מלכים א ח:נד) "ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' את כל התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח ה' מכרע על ברכיו"

תנו רבנן: "קידה" על אפים, שנאמר: (מלכים א א) "ותקד בת שבע אפים ארץ"; "כריעה" על ברכים, שנאמר: "מכרע על ברכיו"; "השתחואה", זו פשוט ידים ורגלים, שנאמר: (בראשית לז) "הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה"

אמר רב חייא בריה דרב הונא: חזינא להו לאביי ורבא דמצלו אצלו

תני חדא: הכורע בהודאה, הרי זה משובח. ותניא אידך: הרי זה מגונה?! לא קשיא - הא בתחלה, הא לבסוף! - רבא כרע בהודאה, תחלה וסוף. אמרי ליה רבנן: ואמאי קא עביד מר הכי?! אמר להו: חזינא לרב נחמן דכרע, וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי! והתניא: הכורע בהודאה, הרי זה מגונה! אהיא בהודאה שבהלל! והתניא: הכורע בהודאה ובהודאה של הלל, הרי זה מגונה?! ככי תניא ההיא, בהודאה דברכת המזון!

מחברת ברכות - ה

משנה: המתפלל וטעה, סימן רע לו. ואם שליח צבור הוא, סימן רע לשולחיו, מפני ששלוחו של אדם כמותו. אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים, ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפלתי בפני, יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף.

גמרא: גאהייה? אמר ר' חייא אמר **רב ספרא** משום **חד דבי רבי:** באבות!

איכא דמתני לה אברייתא: המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן, ואם אינו יכול לכוין בכולן, יכוין את לבו באחת. אמר ר' חייא אמר **רב ספרא** משום **חד דבי רבי:** באבות!

אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפלתי בפני, יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף -- גמנא הני מילי? אמר ר' יהושע בן לוי: דאמר קרא: (ישעיהו נז) "בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו"!

אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו - אבל תלמידי חכמים עצמן, (ישעיהו סד) "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו"

ואמר **רבי חייא בר אבא** אמר **רבי יוחנן:** כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח - אבל לעולם הבא, "עין לא ראתה אלהים זולתך". ופליגא דשמואל, דאמר **שמואל:** אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד, שנאמר: (דברים טו) "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ"

ואמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה - אבל צדיקים גמורים, "עין לא ראתה אלהים זולתך". ופליגא דר' אבהו, דאמר ר' אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: (ישעיהו נז) "שלום שלום לרחוק ולקרוב" - לרחוק ברישא והדר

מחברת ברכות - ה

לקרוב %**ורבי יוחנן** אמר לך: מאי "רחוק"? שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא; ומאי "קרוב"? שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו.

השתא, מאי "עין לא ראתה"? אמר **רבי יהושע בן לוי**: זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. **רבי שמואל בר נחמני** אמר: זה עדן, שלא שלטה בו עין כל בריה ~ שמא תאמר: אדם הראשון, היכן היה?! - בגן! ~ ושמא תאמר: הוא "גן" הוא "עדן" - תלמוד לומר: (בראשית ב) "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן" - "גן" לחוד ו"עדן" לחוד!

תנו רבנן: מעשה, שחלה בנו של רבן גמליאל. שגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים. כיון שראה אותם, עלה לעלייה, ובקש עליו רחמים. בירידתו, אמר להם: "לכו, שחלצתו חמה!" אמרו לו: "וכי נביא אתה?!" אמר להן: "לא נביא אנכי, ולא בן נביא אנכי! אלא כך מקובלני: אם שגורה תפלתי בפי, יודע אני שהוא מקובל. ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף!" ישבו וכתבו וכוונו אותה שעה. וכשבאו אצל רבן גמליאל, אמר להן: "העבודה! לא חסרתם ולא הותרתם, אלא כך היה מעשה! באותה שעה חלצתו חמה, ושאל לנו מים לשתות!"

ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא, שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של ר' יוחנן בן זכאי. אמר לו: "חנינא בני! בקש עליו רחמים ויחיה!" הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים, ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זכאי: אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו משגיחים עליו! אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך?! אמר לה: לאו! אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך!

ואמר **רבי חייא בר אבא** אמר **רבי יוחנן**: אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות, שנאמר: (דניאל ו) "וכוין פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלם"

אמר **רב כהנא**: חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. ואמר **רב כהנא**: חציף עלי מאן דמפרש חטאיה, שנאמר: (תהלים לב) "אשרי נשוי פשע, כסוי חטאה"